

#itIsNotTooLate - Morske livade

Brač, 16-19.09.2026.

Operativni program ZA POMORSTVO I RIBARSTVO

LAGUR TRI MORA

Sadržaj prezentacije isključiva je odgovornost LAGUR-a Tri mora

#itIsNotTooLate - Morske livade

FLAG Tri mora

Naziv Mjere iz LRSR FLAG-a Tri mora: Mjera: 2.1. "Potpora vrednovanju, zaštiti i promociji prirodne resursne osnove - rijeka, mora i priobalja"

Programsko razdoblje: 2014-2020
EU FOND: Europski fond za pomorstvo i ribarstvo 2014-2020

Ukupno raspoloživa sredstva javne potpore za sufinanciranje Mjere 2.1. 274.800,00 EUR

Ukupno raspoloživa sredstva na ovom natječaju iznose 124.000,00 EUR.

Naziv odobrenog projekta: "IT IS NOT TOO LATE - Morske livade, Zostera Marina, Zostera Noltei i njihov značaj za riblji svijet i ukupni ekosustav područja tri mora

Nositelj projekta: **Udruga za poticanje zaštite okoliša, očuvanje prirode te promicanje održivog razvoja i turizma "Lončari"**

Partner na projektu 1: Ekološka udruga Zrmanja

Partner na projektu 2: Društvo istraživača mora - 20000 milja

Ukupna vrijednost projekta: 25.113,87 €

Dodijeljeni iznos javne potpore: 25.113,87 €

Intenzitet potpore: 100% u segmentu zajednički interes i zajednički korisnik

Datum Odluke o dodjeli sredstava: 12.04.2022.

Svrha i ciljevi projekta

Svrha projekta:

podizanje svijesti lokanog stanovništva, posjetitelja i turista o važnosti morskih cvjetnica za eko sustav i ishranu riba, kvalitetu života ribljeg fonda i utjecaju na cjelokupni ekosustav područja FLAGa Tri mora.

Cilj projekta je kroz suradnju tri neprofitne organizacije promicati potencijal ribarstvenog područja FLAG-a Tri mora:

- ✓ podići razinu svijesti posjetitelja i lokalnih dionika o očuvanju prirodne i resursne osnove,
- ✓ ukloniti onečišćenje sliva rijeke Zrmanje i Rijeke Bijele uključivanjem zajednice i volontera u eko akcije,
- ✓ ukazati na vrijednost morskih livada za ekosustav kroz rezultate istraživačkog rada
- ✓ iskoristiti profesionalnu umjetnost kao alat za postizanje projektnih ciljeva izradom trajne instalacije uvijek dostupne za javnost od neškodljivog sakupljenog otpada (staklo, željezo…).

Aktivnosti projekta

- Istraživački rad - kartiranje livada morskih cvjetnica
- Provođenje eko akcija (Zrmanja, Rijeka Bijela)
- Produkcija foto video dokumentarnog materijala (ekološki dok.film)
- Izrada umjetničke instalacije Sea glass again
- Promidžbene aktivnosti i izrada web str.

Utjecaj projekta na ribarstveno područje Tri mora

- Karinsko more je gotovo zatvoreni morski zaljev, površine oko 5,5 km kvadratnih i najveće dubine do oko 13 metara
- Preko Karinskog ždrila, plitkog tjesnaca duljine oko 2,5 kilometara, Karinsko more je povezano s Novigradskim morem.
- Rijeka Bijela izvire iz izvor -špilje Bijele rijeke na obroncima Obaljeniče i teče tri kilometra duž krškog brdskog terena prema Karinskom moru.
- Rijeka Karišnica: Duga je oko 2,4 kilometra, također izvire iz špilje, ali tijekom ljetnih mjeseci često presuši.
- Zbog glavnih pritoka Karišnica i Bijela u ovom području dolazi do znatne varijacije ekoloških uvjeta, naročito temperature i saliniteta, koji su pak uvjetovali **razvoj specifičnih staništa, flore i faune.**
- U Novigradsko more, izuzev rijeke Zrmanje, ulijevaju se vodna tijela Bašćica, Draga, Slapaća, a također su važne i vode koje dotječu iz Karinskog mora (Karišnica i Bijela).
- **Ušće Zrmanje važno je stanište i mrjestilište ribljih vrsta**.

Značaj morskih cvjetnica Karinskog i Novigradskog mora: Zostera marina, Zostra noltei, Cymodocea nodosa

HRANA
Morske cvjetnice podržavaju raznoliku mrežu ishrane, od biljojeda koje jedu morske cvjetnice i alge, do mesoždera koji ih hvataju, i razlagača koji konzumiraju mrtvu organsku materiju.

KRUŽENJE NUTRIJENTIMA
Morske cvjetnice podržavaju raznoliku mrežu ishrane, od biljojeda koji jedu morske cvjetnice, do mesoždera kao i razlagača koji konzumiraju mrtvu organsku tvar.

KISIK
Morske cvjetnice fotosintezom proizvode kisik koji je morskim vrstama potreban za disanje.

STANIŠNI KORIDORI
Ležišta morskih cvjetnica stvaraju ekološke veze između različitih staništa omogućujući vrstama kretanje između njih.

OTPORNOST NA KLIMATSKE PROMJENE
Morske cvjetnice mogu preživjeti toplije vode i nastaviti pružati stanište u uvjetima porasta temperature mora zbog klimatskih promjena. Ribarstvo će se sve više oslanjati na morske cvjetnice, zbog čega je sada ključno ojačati njihovu zaštitu.

BIORAZNOLIKOST
Tisuće vrsta oslanjaju se na morske cvjetnice, uključujući ribe, sisavce, ptice i beskralješnjake.

KVALITETA VODE
Morske cvjetnice stabiliziraju sediment, pomažući poboljšanju kvalitete vode i smanjenju obalne erozije.

ŽIVOT
Morske cvjetnice su iznimno važne za ljude u potpori ribarstvu i turizmu, ali se uništavaju diljem svijeta. Hitno im je potrebna bolja i veća zaštita.

SKLADIŠTENJE UGLJIKA
Morske cvjetnice uklanjaju ugljik iz morske vode kako bi vršile fotosintezu i rasle. To pomaže smanjenju utjecaja klimatskih promjena.

SKLONIŠTE
Mnoge vrste oslanjaju se na morske cvjetnice kao na skloništa za svoje mlade, dok sazrijevaju.

Istraživački rad – kartiranje morskih cvjetnica

- Kartiranje staništa morskih cvjetnica Karinskog mora: Zostera marina, Zostra noltei, Cymodocea nodosa - Društvo istraživača mora 20000 milja (Partner 2)
- Nositelj okuplja ambiciozne, svestrane i kreativne istraživače čiji je primarni interes područje biologije mora

Osnovni ciljevi istraživanja:

- postizanje saznanja o stanišnim vrstama u Karinskom moru
- Stanje stanišnih vrsta i prisutnost sezonalnosti
- Ugroze i prijetnje morskim staništima
- Prenošenje informacija javnosti s ciljem vrednovanja, očuvanja i zaštite prirode i bioraznolikosti primjenom odrednica održivog razvoja

Rezultati istraživanja

- na području Karinskog mora prisutne su sve tri vrste morskih cvjetnica; Zostera Noltei, Cymodocea nodosa i Zostera marina, uglavnom u plićem dijelu (dokument dostupan na stranici FLAG-a https://www.lagurtrimora.hr/projekti/it-is-not-too-late-morske-livade-zostera-marina-zostera-noltei-i-njihov-znacaj-za-riblji-svijet-i-ukupni-ekosustav-podrucja-tri-mora)
- Tijekom jeseni i zime lišće sa cvjetnica otpada i nakuplja se oko naselja(obale) što je prirodna pojava i nužna prirodna zaštita od erozije tla te mikro staništa za mikroorganizme koji se njima hrane te ih usitnjavaju sudjelujući tako u ciklusu kruženja hranjivih tvari
- *Radi atraktivnosti plaža za potrebe turizma cvjetnice se nerijetko uklanjanju (ljudski faktor)*
- *Zaključak; NE UKLANJATI CVJETNICE ILI U SLUČAJU UKLANJANJA OSTAVLJATI NETAKNUTE NAKUPINE LIŠĆA CVJETNICE RADI SPRJEČAVANJA MIKROEROZIJE*
- *Cvjetnice su nužne radi održanja integriteta obalnih staništa i bioraznolikosti te očuvanja i zaštite prirode!*

Eko akcije

- eko akcija gdje Zrmanja ljubi more ; čišćenje ušća Zrmanje i obale Novigradskog mora (Partner 1-Udruga Eko Zrmanja)
- eko akcija IT IS NOT TOO LATE Rijeka bijela; čišćenje kanjona Rijeke Bijela (Nositelj – Udruga Lončari)
- U akcijama i pratećim aktivnostima je sudjelovalo preko 500 volontera; građana – lokalnih aktivista, udruga (Crveni križ, Eko Zadar, SKD Prosvjeta, Udruga Teatro Verrdi, Udruga Vizura Aperta, Udruga Karin Resort, MO Gornji Karin , Forum za održivi razvoj, Udruga Dragodid i dr.), obitelji, mladih, djece, studenata (studenti ALU Split, studenti ALU Zagreb, NMMU Zagreb, Erasmus studentska mreža Zadar,) , penjača (Penjačka sekcija PD Paklenica), umjetnika, ronioca iz Zagreba, Rijeke , Karlovca, Duga Rese i drugi lokalnih aktivista te javna tijela (Općina Jasenice, Natura Jadera, Građevinski fakultet u Rijeci, Institut für Baukonstruktion – TU Dresden, ReStruct Group – TU Delft)
- Prikupljeno više od 125m3 otpada, od čega 500 kg stakla koji će poslužiti kao materijal za izradu trajne umjetničke instalacije
- Niz javnih događaja koji su se održali od 16. 9. do 10. 10. 2023. podržao je i Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH.

Ekspanzija aktivnosti i događanja koje nisu sufinancirane iz projekta ali se provode integralno

- 12 javnih događanja u malom zaseoku Lončari, Karin Gornji
- Izložba umjetničkih fotografija u selu Lončari (FLAG područje)
- Radionica suhozidne gradnje u selu Lončari
- Radionica o društvenoj transformaciji talijanskog dizajnera
- Radionica odvajanja stakla u Lončarima
- Predavanje američkog vizualnog umjetnika na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu
- Tečaj ronjenja za najmlađe volontere u sklopu akcije čišćenja
- Tržnica lokalnih OPG proizvođača
- Koncert i druženje za sve sudionike i aktere projekta
- Informativne višejezične kampanje; facebook, web stranica, youtube kanal, hrt,lokalne televizije

Izrada umjetničke instalacije od sakupljenog stakla

U blizini puta za selo Lončari (Karin Gornji), na stazi koja vodi do kanjona rijeke Bijele, nalazi se instalacija američkog umjetnika Dodda Holsapplea nazvana “See glass again” napravljena od komadića stakla prikupljenih u okviru akcije čišćenja, promjera devet metara, predstavlja najveću umjetničku intervenciju u javnom prostoru u Hrvatskoj u čijoj su izradi sudjelovale stotine ljudi.

Značaj instalacije i povezivanje umjetnosti sa zaštitom okoliša i ribarstvom

- Instalacija predstavlja metamorfozu staklenog otpada u vidikovac, toponim u krajoliku i mjesto za okupljanje s umjetničkom intervencijom koja ima i upotrebnu funkciju odmorišta u obliku klupe i vidikovca.
- Umjetnička instalacija izrađena je od otpada sakupljenog u sklopu provedbe projekta uz iskustvo *zajedničkog rada zajednice i lokalnih ljudi*. Također koristi lokalne tradicijske elemente vezane za ribarsku baštinu, te prirodnu i kulturnu baštinu ovog područja kao elemente za nastanak rada.
- Inspiracija za izradu cirkularne forme proizlazi iz drevnih izvora (zmija, zmaj, gušter) kojima se ističe ciklična energetska i simbolička spiritualna regeneracija, a u ovom slučaju uklopljena u autentičan lokalni kontekst kroz kružni oblik s ilustracijom riblje vrste Ugora, karakteristične za područje Tri Mora.

Izvor: Nositelj projekta

- Ugor je životinja omiljena među mještanima koji su je koristili u gusternama kao pročišćivača vode. Mještani su ga uzimali u kišnom periodu kad izlazi iz mora i kreće se po mokroj travi. Ubacili bi ga u gusternu kako bi pojeo nametnike*(paraziti štetočine) koji bi se pojavili u sakupljenoj kišnici.
Ugor je sudionik zanimljivog i održivog procesa "sustainable", veza morskog i kopnenog eko sustava, potiče iz familije Jegulja, stanovnik je rijeka i mora, te stanuje u Karinskom, Novigradskom i Jadranskom moru upravo zbog postojanja triju rijeka: Rijeke Bijele, Zrmanje i Karišnice koje se ulijevaju u more.

- Kao materijal za gradnju zida, osim staklenog otpada, poslužio je odbačeni kamen iz napuštenih kamenoloma koji se mogu naći na području Bukovice i Ravnih kotara, čime su organizatori akcije htjeli dati značaj i tom problemu.

Odlagalište otpada pretvoreno je u mjesto okupljanja ljudi.

Dodd Holsaple

EFEKTI I UTJECAJ PROJEKTA

Povezivanje *umjetnosti, lokalne zajednice, zaštite okoliša i ribarstva* – društvena inovacija na FLAG području

Dokumentarni film dostupan je na stranici FLAG-a
https://www.lagurtrimora.hr/projekti/it-is-not-too-late-morske-livade-zostera-marina-zostera-noltei-i-njihov-znacaj-za-riblji-svijet-i-ukupni-ekosustav-podrucja-tri-mora

- Povezana lokalna zajednica zajedničkim djelovanjem i umrežavanjem na više razina:

- Više - sektorsko umrežavanje (umjetnici, ekološki aktivisti, morski biolozi, gospodarski subjekti-OPG)

- Međugeneracijsko djelovanje i povezivanje (mladi, djeca, stari…)

- Međunacionalno povezivanje (prevladavanje razlika i nacionalno povezivanje na ratom pogođenom području)

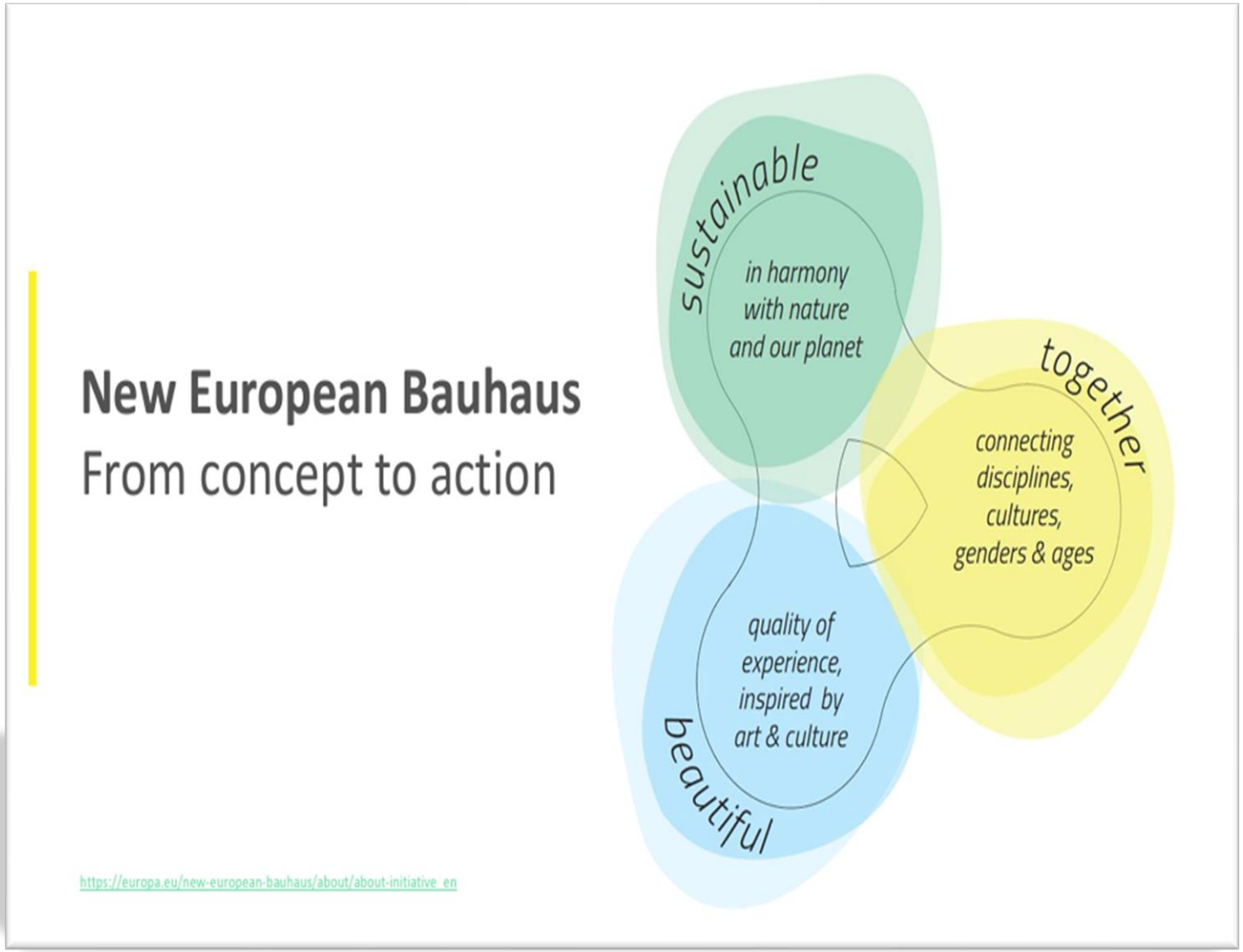
-Multidisciplinirani pristup (povezivanje građana, udruga, institucija, znanstvenika, umjetnika, gospodarskih subjekata i dr.)

- *Očišćena značajna količina otpada* u kanjonu Rijeke Bijele i ušća Zrmanje
- Izrađen dokument o staništima morskih livada i povećana razina znanja o morskim livadama
- Produkcija kratkog *ekološkog dokumentarnog filma* – javno dostupan na youtube kanalu
- *Umjetnička instalacija* od *sakupljenog otpada kao trajan podsjetnik,* na dvije lokacije - javno dostupna u zaseoku Lončari (manja) i na putu u Kanjon Rijeke Bijela (veća)

Jedini hrvatski projekt izabran među 50 finalista u konkurenciji 530 projekata iz cijele Europe u okviru inicijative New European Bauhaus.

- četiri kategorije: Ponovno povezivanje s prirodom, Vraćanje osjećaja pripadnosti, Davanje prioriteta mjestima i ljudima kojima je to najpotrebnije, Oblikovanje kružnog industrijskog ekosustava i potpora razmatranju životnog ciklusa.
- Novi europski Bauhaus (NEB) - kreativna i ekološka inicijativa koju je 2021. godine pokrenula Europska komisija kako bi povezala Europski zeleni plan sa svakodnevnim životom i prostorima.
- Ciljevi 2026;

- poboljšanje kružnosti, održivosti i inovacija u izgrađenom okolišu
- osnaživanje građana kroz participativne procese radi jačanja demokratskih, uključivih i otpornih susjedstava;
- iskorištavanje transformativne moći obrazovanja, umjetnosti i kulture za poticanje kreativnosti i inovacija za lokalnu transformaciju .

ZAHVALJUJEMO NA PAŽNJI

LAGUR TRI MORA

https://www.lagurtrimora.hr/projekti/it-is-not-too-late-morske-livade-zostera-marina-zostera-noltei-i-njihov-znacaj-za-riblji-svijet-i-ukupni-ekosustav-podrucja-tri-mora

